

Bijlage 5: Kernkwaliteiten (en omgevingscondities) van de Gelderse ecologische hoofdstructuur en de waardevolle landschappen

Versterking van de ruimtelijke kwaliteit is uitgangspunt voor het Gelderse ruimtelijk beleid. Een zo'n ruimtelijke kwaliteit die provinciaal van belang is, is de natuur.

Binnen de ecologische hoofdstructuur geldt de 'nee, tenzij benadering'. Dit houdt in dat bestemmingswijziging niet mogelijk is als daarmee de wezenlijke kenmerken en waarden van het gebied significant worden aangetast, tenzij er geen reële alternatieven zijn en er sprake is van redenen van groot openbaar belang. Deze wezenlijke kenmerken en waarden worden onderscheiden in kernkwaliteiten en omgevingscondities.

De 'nee-tenzij'- benadering houdt in dat binnen de EHS geen significante aantasting van kernkwaliteiten en omgevingscondities mag plaatsvinden.

Mitigatie, compensatie en saldobenadering EHS bieden de mogelijkheid om ontwikkelingsgericht hieraan invulling te geven en een significante aantasting te voorkomen.

Gedeputeerde Staten beschouwen een ruimtelijke ingreep waarvoor een bestemmingsplan moet worden aangepast als een significante aantasting van kernkwaliteiten en omgevingscondities wanneer deze kan leiden tot de volgende effecten:

- Een vermindering van areaal en kwaliteit van bestaande natuur-, bos- en landschapselementen en gebieden die zijn aangewezen voor nieuwe natuur en agrarische natuur;
- Een vermindering van de uitwisselingsmogelijkheden voor planten en dieren in verbindingzones en tussen de verschillende leefgebieden in de overige delen van de EHS. In het bijzondere de vrije verplaatsing van herten en wilde zwijnen binnen het gehele bos- en natuurgebied van de Veluwe;
- Een vermindering van de kwaliteit van het leefgebied van alle soorten waarvoor conform de Flora- en Faunawet bij ruimtelijke ontwikkelingen een ontheffing vereist is en die als zodanig worden genoemd in de AMvB 'Vrijstelling beschermde dier- en plantensoorten Flora- en Faunawet';
- Een vermindering van het areaal van de grote natuurlijk eenheden (aaneengeslotenheid)
- Een belemmering voor het verloop van natuurlijke processen in de grote eenheden;
- Een verstoring van de natuurlijke morfologie, waterkwaliteit, watervoering en verbondenheid van het landschap van HEN-wateren;
- Een verandering van de grond- en oppervlaktewateromstandigheden (kwaliteit en kwantiteit) die de voor de natuurdoeltypen gewenste grond- en oppervlaktewatersituatie (verder) aantast;
- Een verhoging van de niet gebiedseigen geluidsbelasting in stiltebeleidsgebieden en stiltegebieden (in geval de norm van 40 db wordt overschreden)

Mitigatie

Mitigerende maatregelen zijn maatregelen die de aantasting van kernkwaliteiten of omgevingscondities beperken. Door gelijktijdig met een initiatief in de EHS mitigerende maatregelen te nemen, kan het mogelijk zijn om significante aantasting van kernkwaliteiten of omgevingscondities te voorkomen (verwezen wordt naar de streekplanuitwerking Kernkwaliteiten en omgevingscondities van de Gelderse Ecologische hoofdstructuur).

Compensatie:

De resterende schade na mitigatie dient te worden gecompenseerd. Er treedt geen nettowaardenverlies op (areaal, kwaliteit, samenhang). (verwezen wordt naar de streekplanuitwerking Kernkwaliteiten en omgevingscondities van de Gelderse Ecologische hoofdstructuur).

Saldobenadering:

Een aantal plannen of projecten wordt in één ruimtelijk plan ingediend, gericht op het per saldo verbeteren van de kwaliteit en/of kwantiteit van de EHS op gebiedsniveau.

In de gehele EHS wordt als kernkwaliteit aangemerkt:

- De landschappelijke verwevenheid van natuur, bos en landschapselementen met cultuurgronden.
- Areaal en kwaliteit van natuur, bos en landschapselementen en gebieden die aangewezen zijn voor nieuwe natuur en agrarisch natuurbeheer.
- Specifieke verbindingsdoelstellingen voor ecologische verbindingszones.

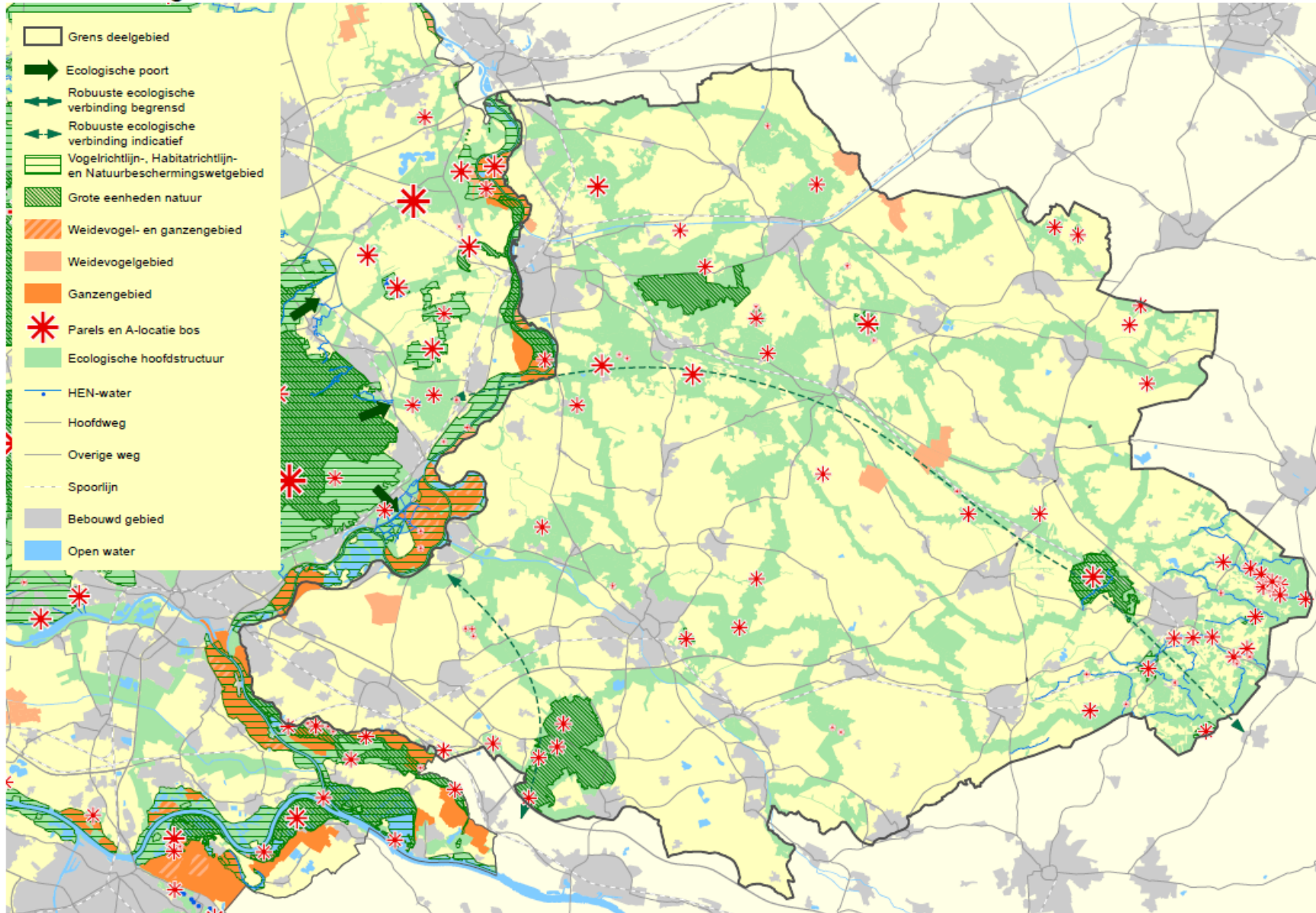
Ontwikkelingsopgaven voor de gehele EHS:

- Ontwikkelen van nieuwe natuur;
- Het realiseren van agrarisch natuurbeheer;
- Het realiseren van ecologische verbindingszones
- Het realiseren van Robuuste verbindingen en Poorten van de Veluwe.

Voor Oost-Gelderland is sprake van de volgende kernkwaliteiten:

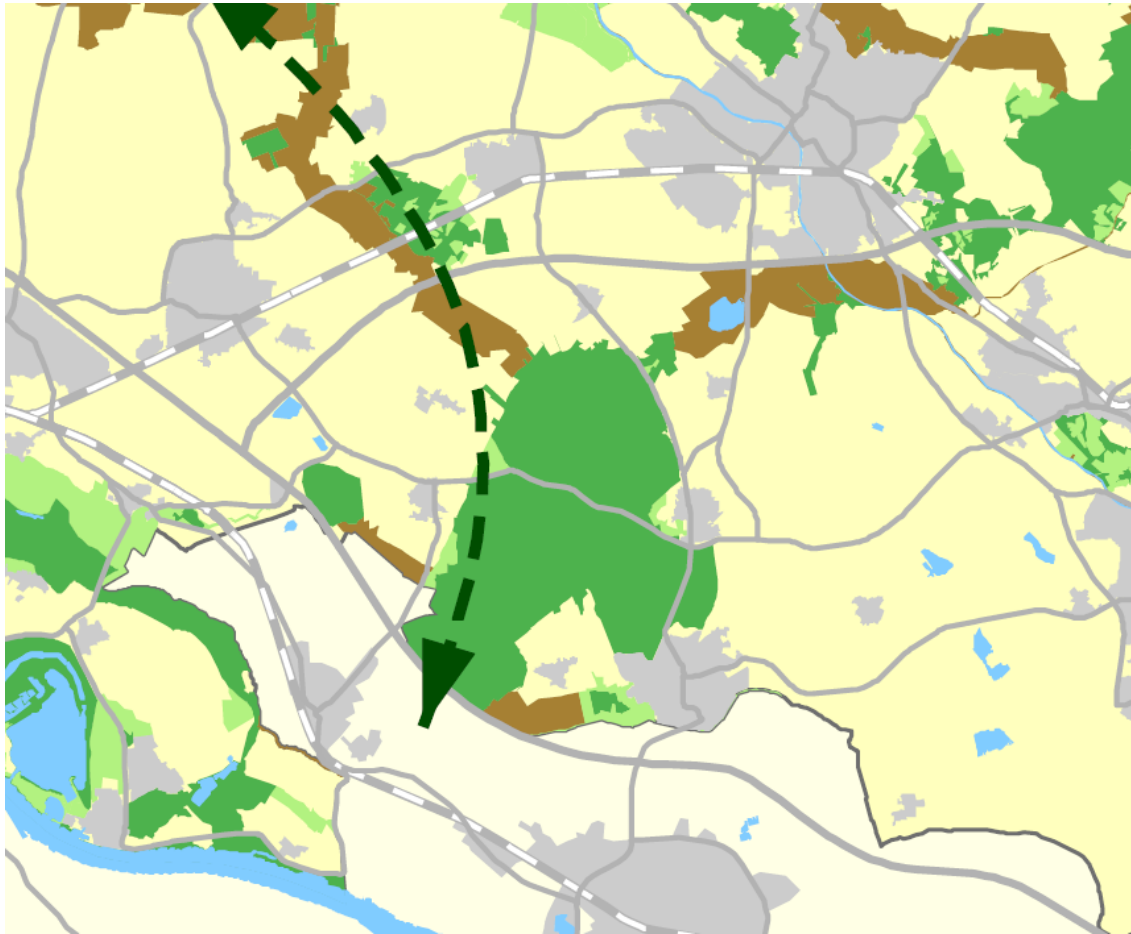
- De beken met hun landschappelijke, ecologische en hydrologische samenhang met hun omgeving. In het bijzonder: Lindense Laak en Heksenlaak in de Graafschap, de Winterswijkse beken en de beken op de rand van het Oost-Nederlandsplateau.
- De samenhang en verbindingen tussen de grote Oost-Gelderse natuurkernen via kleine rivieren en beken en de daaraan gekoppelde ecologische verbindingszones: Dortherbeek, Buursebeek, Berkel, Groenlose Slinge, Veengoot, Baakse Beek, Boven Slinge/Bielheimerbeek en Oude IJssel;
- De verbinding tussen de restanten van (natte)heideterreinen, heischrale terreinen en blauwgraslanden binnen de Graafschap (met bijvoorbeeld Groote Veld, Beekvliet) en Winterswijk (met bijvoorbeeld Wooldse veek en Korenburgerveen) door het middengebied van de Achterhoek (met Lievelderveld, Koolmansdijken, Nijkampsheide, Konijnendijken)
- Het vanuit ecologisch opzicht samenhangend geheel van landgoederen, natuurgebieden, bossen, beken en landschapselementen in het kleinschalige agrarische cultuurlandschap waarvan soorten als de das, amfibieën en vleermuizen afhankelijk zijn.

Kaart 22 : Deelgebied Achterhoek

Ontwikkelingsopgaven Oost-Gelderland (specifiek Montferland)

- Het herstellen van de ecologisch waardevolle beken en het herstellen en ontwikkelen van kwelafhankelijk vegetaties in de beekdalen in de EHS;
- Het ontwikkelen van een grote natuurlijke eenheid op het Montferland;
- Het opheffen van versnippering door de wegen in Montferland;
- Het terugdringen van de stikstofdepositie op natuurterreinen en stikstof- en fosfaatbelasting van beken en andere wateren;
- Het verbinden van de belangrijkste natuurkernen door het realiseren van ecologische verbindingzones en robuuste verbindingen;
- Herstel van verdroogde natuurterreinen.

Het Montferland behoort tot de grote natuurlijke eenheden

Voor de grote natuurlijke eenheden gelden de volgende kernkwaliteiten:

- Areaal van de grote natuurlijke eenheid (aaneengeslotenheid);
- Ongestoord verlopen van natuurlijke processen in de grote eenheid.

Voor de HEN-wateren geldt de volgende kernkwaliteit:

- Natuurlijke morfologie, waterkwaliteit, watervoering en verbondenheid met het landschap (In het Montferland is de Spreng aangewezen als een HEN-water, dit betreft een suwwalbeek).

Voor de soorten geldt de volgende kernkwaliteit:

- Kwaliteit van het leefgebied van alle soorten waarvoor conform de Flora- en Faunawet bij ruimtelijke ontwikkelingen een ontheffing vereist is en die als zodanig worden genoemd in de AMvB 'Vrijstelling beschermde dier- en plantensoorten Flora- en Faunawet.

De provincie heeft bijzondere aandacht voor:

- De prioritaire natuurdoeltypen;
- Parels ('t Peeske en De Bijvanck);
- A-locaties Bos (de Bosslag, De Bijvanck, 't Peeske, Bergher bos).

'de Bosslag' (a-locatie bos):

Eeuwenoud bos op oude rivierklei met overgangen naar zandigere gedeelten. Het eiken-haagbeukenbos met onder andere gevlekte aronskelk is het meest waardevol.

Kansen en bedreigingen:

Het bos bestaat uit 4 los van elkaar gelegen percelen. Sinds de jaren '50 is de grondwaterstand met 60 cm gedaald. Voor een deel bestaat het bos uit exoten. Om de kwaliteiten van het bos veilig te stellen zullen anti-verdrogingsmaatregelen en areaalvergroting moeten plaatsvinden. Exoten moeten uit het bos worden verwijderd.

'De Bijvanck' (a-locatie bos/parel);

Dit betreft een oude boslocatie met waardevolle bossen van rijkere bodems met bossoorten van bosanemoon en boszegge. Van de 15 bosplanten van de rode lijst die in 1949 in de Bijvanck voorkwamen, waren er in 1992 nog slechts 8 aanwezig. De kwaliteit van het bos is dus achteruit gegaan. De belangrijkste oorzaak is de regionale grondwaterstandsverlaging door de ruilverkaveling en de nabijheid van zandwinplassen. Naast verdroging speelt eutrofiering een rol bij de achteruitgang. Voor een groot deel bestaat de Bijvanck uit niet-inheemse boomsoorten.

Het terugdringen van de verdroging is de belangrijkste maatregel voor behoud en herstel van de kwaliteiten. Daarnaast is het terugdringen van de eutrofiering en het verwijderen van niet inheemse bomen van belang;

't Peeske' (a-locatie bos/parel):

Het Peeske is een uniek bronbos aan de westkant van suwwal het Montferland. Het bos is klein en kwetsbaar en kent een hoge recreatiedruk. Geleiding van recreatie is hier van belang.

Bergher Bosch

Het Montferland (a-locatie bos) is beschreven als een groot, uitgestrekt oud bos (op stuwwalbodern) en kerngebied voor veel planten en dieren van bossen. Een deel (Dassenboomse Hout) met veel wintereik. Ook bijzondere mossen die alleen in uitgestrekte bossen kunnen voorkomen. Rijke fauna van vogels, zoogdieren (boomarter, das) Heiderestanten zijn belangrijke voor reptielen.

Het kan een belangrijke schakel zijn tussen de Veluwe en de bossen van het Rijk van Nijmegen en aangrenzend Duitsland (Robuuste verbinding Veluwe-Duitsland(Reichswald)). Het gebied herbergt ook nog enkele kleine heideterreinen met een bijzondere reptielenfauna (o.a. zandhagedis en gladde slang) Een bedreiging is dat deze heiderestanten dichtgroeien.

De rijk geschakeerde structuur geeft veel mogelijkheden voor kleinschalige natuurontwikkeling in combinatie met landschapsherstel en agrarisch natuurbeheer.

Montferland heeft diverse kwaliteiten:

- Een groot aaneengesloten bosgebied met ruimte voor spontane bosprocessen en planten- en diersoorten die aan grotere bossen zijn gebonden (o.a. das);
- De aanwezigheid van belangrijke maar ook sterk bedreigde reptielenpopulaties van zandhagedis, hazelworm en mogelijk gladde slang;
- Een (cultuur)historisch relatief gave eenheid met bossen op de hoogste delen van de stuwwal en akkers op de stuwwalrand;
- Akkers die zowel landschappelijk als ook floristisch en faunistisch waardevol zijn.

Op de langere termijn zullen de bossen van Montferland zich kunnen ontwikkelen tot een grote natuurlijke eenheid. Het gebied zal worden opgenomen in de robuuste verbinding van de Veluwe naar het Reichswald; dan zal het deel gaan uitmaken van het leefgebied van het edelhert. De waarde van de grote eenheid ligt in het op grote schaal kunnen afspelen van spontane bosprocessen en het voorkomen van bijbehorende soorten. Aandachtspunten bij de lange termijn ontwikkeling zijn: de invloed van doorgaande wegen over de stuwwal op de uitwisseling van soorten en het effect van de waterwinning op de zeer waardevolle sprengen en bronbossen aan de rand van het Montferland.

Op korte termijn is het van belang de reptielenpopulatie te versterken. Dit kan door het openhouden, herstellen en plaatselijk vergroten en verbinden van de verspreid gelegen heide en heischrale terreintjes. Daarnaast is versterking mogelijk en nodig door de her en der verspreid gelegen agrarische percelen binnen het bosgebied om te vormen tot heischrale begroeiingen, Ook het verzachten van de overgang tussen bos en akkers aan de buitenzijde van het bosgebied kan bijdragen aan vergroting van het leefgebied voor reptielen (en veel andere soorten)

De provincie streeft binnen de EHS bepaalde natuurdoeltypen na. Daarbij gaat het om een samenhangend geheel van planten en dieren die behoren bij de omstandigheden van een bepaald gebied. De natuurdoeltypen op een locatie behoren tot de kernkwaliteiten van de locatie.

Voor Montferland gaat het om de natuurdoeltypen:

1. Droog bos van arme gronden;
2. Droog bos van lemige grond;
3. Bronbos;
4. Reservaatsakker.

Ecologische verbindingzones:

De provincie Gelderland gebruikt zogenaamde modellen om de doeltoekenning van ecologische verbindingzones aan te geven. Een (doel)model kan bestaan uit een landschapszone, een corridor en stapstenen).

De ecologische verbindingzones voor het Montferland gaan uit van het model das en model Winde ter plaatse van het Grenskanaal bij 's-Heerenberg. Het model das bestaat uit een brede landschapszone. De zone is opgebouwd uit kleinschalig landschap waarin houtwallen, singels en bosjes dekking bieden en geleiding geven en waarin voldoende geschikte voedselgebieden aanwezig zijn. "Natte" elementen zijn niet noodzakelijk in deze zone. Dit model is, behalve voor de das en boomarter, functioneel voor allerlei dieren van bossen, bosranden en kleinschalig landschap.

Landschapszone:

Begroeiing: kleinschalig agrarisch gebied met vochtige weilanden, houtwallen, singels, lanen, bosjes en dergelijke;

Minimale breedte corridor: minimaal 500 meter, over korte afstand mag corridor smaller zijn (tot 100 meter breed)

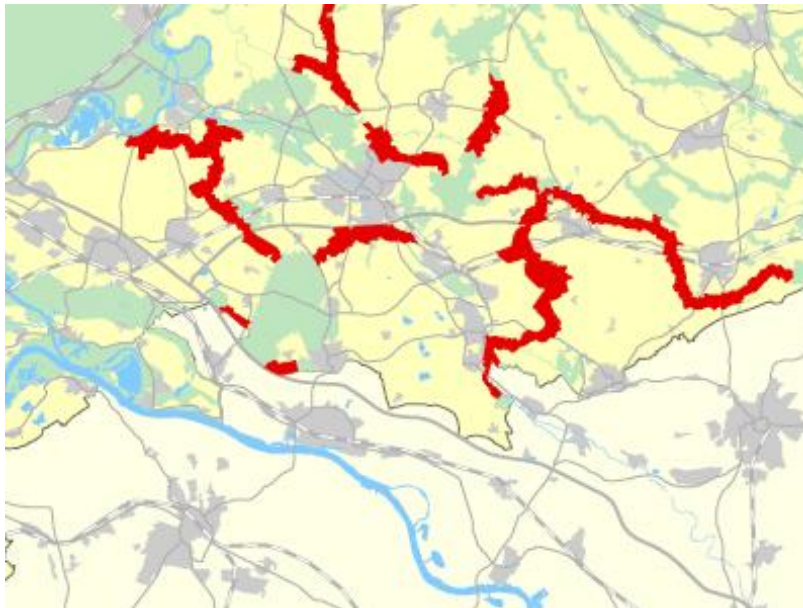
Maximale lengte: 7,5 km

Maximale onderbreking: 1 kilometer, voor boomarter echter hooguit 100 meter

Landschap in onderbreking: geen water, infrastructuur en dichte bebouwing.

Barrières: drukke wegen vormen geen absolute barriere. Wel bemoeilijken drukke wegen de dispersie en eisen zulke wegen veel slachtoffers. Daarom zijn op plaatsen waar een verbindingzone een drukke weg kruist mitigerende maatregelen noodzakelijk. Dassen maken gebruik van tunnels en ecoducten.

Nodig per kilometer: een corridor van 500 meter breed bestaande uit kleinschalig landschap. In de corridor bestaat ten minste 5% van de oppervlakte uit bos en houtwal/singel. Per kilometer is dit 2,5 ha.

Omgevingscondities

Omgevingsconditie samenhang:

De mogelijkheid van uitwisseling van planten en dieren tussen en binnen de verschillende leefgebieden binnen de EHS. De ontwikkelingsopgave is het wegnemen van versnipperingsknelpunten

Omgevingsconditie water:

Grond- en oppervlaktewateromstandigheden (kwaliteit, kwantiteit en stroming) behorende bij waterafhankelijke natuurdoeltypen. De ontwikkelingsopgave is het realiseren van de gewenste grond- en oppervlaktewateromstandigheden (kwaliteit, kwantiteit en stroming) ten behoeve van natuurdoeltypen. Hierbij ligt de prioriteit bij parels, A-locaties bos en HEN-wateren.

Ontwikkelingsopgaven voedselrijkdom en zuurgraad van de bodem:

- Terugdringen van de stikstofbelasting op voor verzuring gevoelige delen van de EHS;
- Herstellen van de natuurlijke voedselrijkdom en zuurgraad in vermeste en verzuurde natuurgebieden door het uitvoeren van effectgerichte maatregelen;
- Verlaging van de belasting met voedingsstoffen van HEN-wateren en van bovenstroomse wateren van voedselarme natuurgebieden in de Ecologische Hoofdstructuur

Omgevingsconditie geluid:

- Stilte in stiltebeleidsgebieden en stiltegebieden. De ontwikkelingsopgave is het opheffen van akoestische knelpuntsituaties in of nabij stiltegebieden en het reduceren van de geluidsbelasting in of nabij stilte(beleids)gebieden;

Binnen de a-locaties bos heeft de aanpak van verdroging, vermesting en versnippering prioriteit.

Kernkwaliteiten waardevolle landschappen:

Waardevolle landschappen zijn gebieden met (inter)nationaal en provinciaal zeldzame of unieke landschapskwaliteiten van visuele, aardkundige en/of cultuurhistorische aard, en in relatie daarmee bijzondere natuurlijke en recreatieve kwaliteiten. De ensemblewaarden van deze gebieden is groot, dat wil zeggen dat de samenhang tussen de verschillende landschapsaspecten groot is.

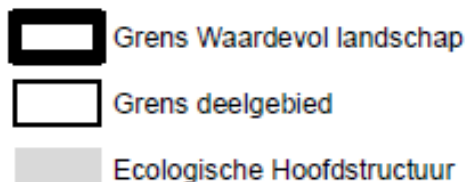
Het ruimtelijk beleid voor waardevolle landschappen is gericht op behoud en versterking van de landschappelijke kernkwaliteiten. Voor de waardevolle landschappen als geheel geldt binnen de voorwaarde dat de kernkwaliteiten worden versterkt en bij in achtneming van het beleid voor functieverandering in het buitengebied een 'ja-mits' benadering voor het toevoegen van nieuwe bouwlocaties en andere ruimtelijke ingrepen.

Binnen de gemeente Montferland is sprake van twee waardevolle landschappen.

1. Waardevol landschap Montferland
2. Waardevol landschap Hummelo en Keppel, Slangenburg

In de onderstaande tabellen is weergegeven wat de kernkwaliteiten van de beide waardevolle landschappen zijn en binnen welke deelgebieden van het waardevol landschap deze kernkwaliteiten aan de orde zijn.

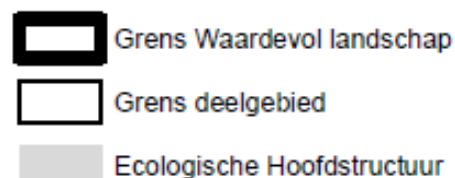
Montferland

deelgebied 1: beboste stuwwalkern
 deelgebied 2: essen op stuwvalhellingen
 deelgebied 3: ring van dorpen en gehuchten

<i>kernkwaliteiten</i>	<i>deelgebieden</i>		
	1	2	3
Samenhangende eenheid van hooggelegen stuwwalkern met grootschalig besloten boslandschap met een krans van essen op de hellingen en een ring van dorpen en gehuchten aan de voet	+	+	+
Waardevolle open essen op de flanken van de stuwval met bouwland		+	
Landschappelijk en cultuurhistorisch waardevol contrast tussen open essen en besloten bosgebied	+	+	
Relieffrijk en slingerende wegen	+	+	
Zicht vanuit de omgeving op de stuwval		+	+

Hummelo en Keppel, Slangenburg

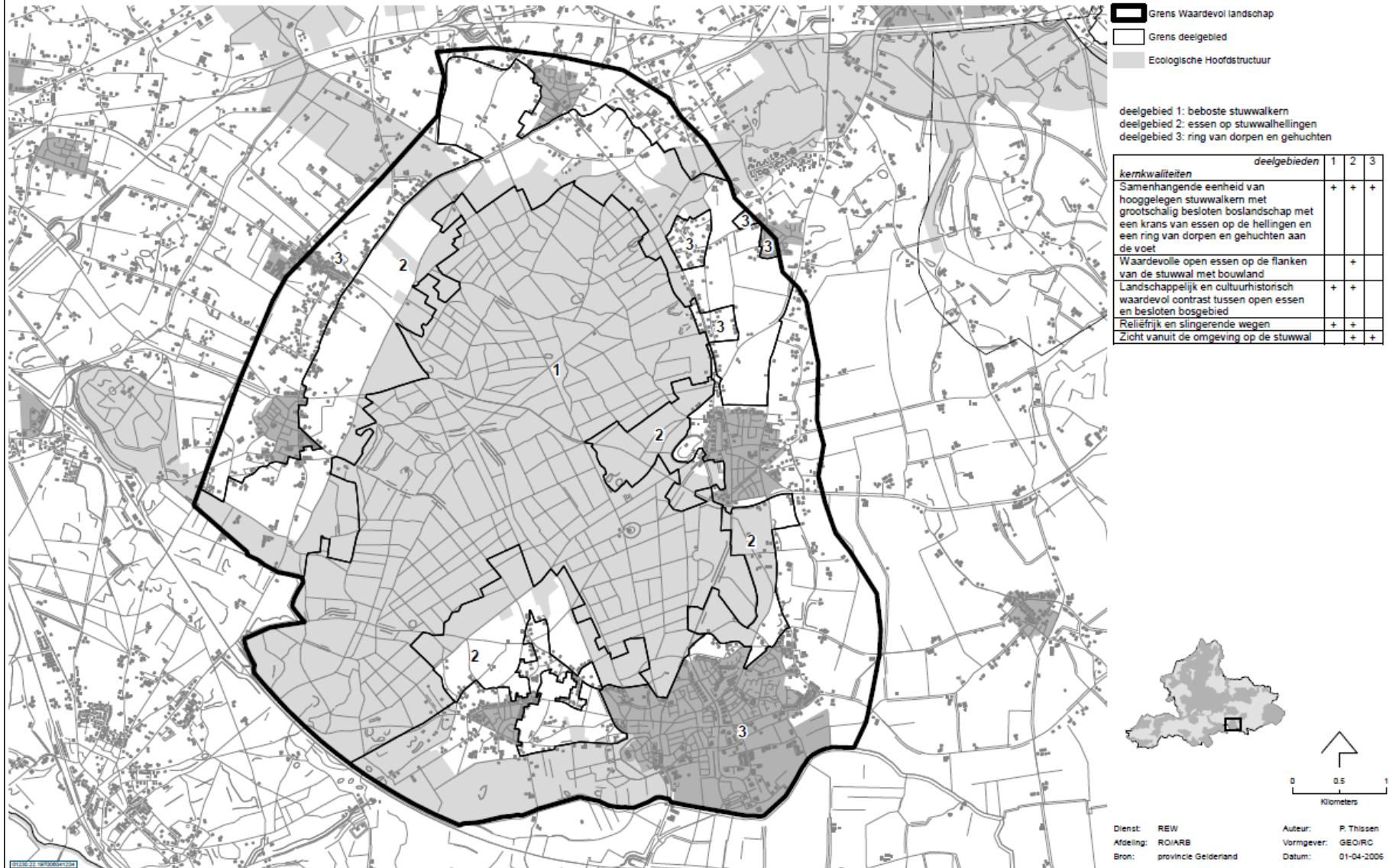

deelgebied 1: rivierduinen
 deelgebied 2: open essen
 deelgebied 3: lage gronden langs rivier en beek
 deelgebied 4: oud boerenland
 deelgebied 5: landgoederenlandschap

<i>kernkwaliteiten</i>	<i>deelgebieden</i>				
	1	2	3	4	5
rivierduinen met hoge ruggen en veel microrelief	+				
gaven open essen en gave broekgebieden		+	+	+	
afwisseling landgoederen, bouwland, grotere bossen	+				+
karakteristiek verspreide bebouwing van hoeven, landhuizen, gehuchten, dorpen				+	+
overgangen van hooggelegen, kleinschalig naar laaggelegen open landschap			+		
beken, weteringen, oude rivierlopen grotendeels parallel aan Oude IJssel			+	+	

Waardevol landschap 2 Montferland

Kaart 4.2

Waardevol landschap 1 Hummelo en Keppel, Slangenburg

Kaart 4.1

- Grens Waardevol landschap
- Grens deelgebied
- Ecologische Hoofdstructuur

- deelgebied 1: rivierdunnen
- deelgebied 2: open essen
- deelgebied 3: lage gronden langs rivier en beek
- deelgebied 4: oud boerenland
- deelgebied 5: landgoederenlandschap

	deelgebieden				
	1	2	3	4	5
Kernkwaliteiten					
rivierdunnen met hoge ruggen en veel microrelief	+				
gaven open essen en gawe broekgebieden		+	+	+	
afwisseling landgoederen, bouwland, grotere bossen	+				+
kenmerkend verspreide bebouwing van hoeven, landhuizen, gehuchten, dorpen					+
overgangen van hooggelegen, kleinschalig naar laaggelegen open landschap			+		
beken, wettingen, oude rivierlopen grotendeels parallel aan Oude IJssel			+	+	

Dienst: REW
 Afdeling: ROARIS
 Bron: provincie Gelderland

Auteur: P. Thissen
 Vormgever: GEORIC
 Datum: 01-04-2006